

Szente Zoltán habilitációs előadása

Az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar kari Tanácstermében, 2008. november 27-én került sor Dr. Szente Zoltán, az ELTE ÁJK tiszteletbeli tanára habilitációs előadására.

Szente Zoltán elsősorban a politológus hallgatók számára kötelező, a joghallgatók számára fakultatív tárgyként meghirdetett európai alkotmány- és parlamentarizmustörténet kurzus előadójaként és a kapcsolódó tankönyv – valójában tudományos szakmunka – társszerzőjeként vált ismertté egyetemi életünkben, de fiatal korához mérten, sőt abszolút értelemben is, rendkívül gazdag és figyelemreméltó tudományos, oktatói és szakértői pályafutás áll mögötte (és előtte).

PhD-fokozatát 1998-ban, mindössze 32 évesen szerezte – ráadásul elsők között az új fokozati rendszerben. Alkotmánytörténeti, közigazgatás-történeti témában számos publikáció fűződik a nevéhez, de mind közül kiemelkedik a 2003-ban, Mezey Barna professzor úrral közösen írt, a fent említett tantárgy törzsanyagát képező *Európai alkotmány- és parlamentarizmus-történet* című könyve (melynek újkori részét, valamint elméleti, összehasonlító fejezeteit jórészt ő írta), továbbá annak folytatása, a 2006-ban önálló szerzőként jegyzett kötet, amely Európa országainak alkotmánytörténetét és a parlamentáris intézmények európai fejlődését a második világháborútól az ezredfordulóig tekinti át. Utóbbi mű ma már megkerülhetetlen forrása a téma kutatóinak; magyar nyelven mindmáig az egyetlen, a teljesség igényével megírt modernkori alkotmánytörténeti és összehasonlító alkotmányjogi munka.

Az *európai konstitucionalizmus analitikai keretei és a főbb modellek a második világháború után* címmel meghirdetett előadás első (és leginkább hangsúlyos) részében az előadó a szakkifejezések következetes használatának fontosságát emelte ki, s e körben – más, igen érdekes történeti példák mellett – az államtanács kifejezés használatának furcsaságait emelte ki (amely egyes modern államokban a kormány, más – szintén modern – államokban az államfői jogokat gyakorló testület, vagy éppen az alkotmánybíróság megfelelője).

Ehhez kapcsolódva e sorok írójának óhatatlanul eszébe jutott az 1660 előtti dán állam meghatározó arisztokratikus kormányzati szerve, a parlamenti, központi közigazgatási és legfőbb törvénykező funkciót is ellátó Rigsråd, amelyet csak a német források tudnak könnyedén saját nyelvre fordítani (Reichsrat), az angolok már sokféleképpen próbálkoznak (a közös pont természetesen a Council, no de hogy milyen Council, abban már megoszlanak a vélemények), és a dán történelem nem túl gazdag magyar nyelvű irodalmában is előfordul mindenféle, a 17. században már némiképp anakronisztikus királyi tanácstól a még ke-

vésbé szerencsés államtanácson (a Statsråd a dán polgári államban is a kormány egyik megfelelője) és a németből tükörfordított birodalmi tanácson át egészen a – Sashalmi Endre által használt, és végül a jelen cikk szerzője által is átvett – országtanácsig.

Valóban, külföldi jogintézmények tanulmányozásakor a kutatónak, egyetemi oktatónak, tanulmányírónak arra is gondosan ügyelnie kell, hogy egy adott szakkifejezés fordításakor, a megfelelő magyar terminológia kiválasztásakor ne adjon félreértésre, hibás értelmezésre alkalmat, pusztán azért, mert ugyanaz a kifejezés egy másik ország teljesen más funkciót betöltő intézménye vonatkozásában már teljesen más jelentéssel is bírhat. Persze ennél is nagyobb, mondhatni nagyszerűbb feladat a köznyelvben (hát még a tudományos szaknyelvben) meghonosodott esetleges hibás terminus technicusok kijavítása, azaz a szaknyelvújítás és -fejlesztés, a tudomány kritikai művelése. Szente Zoltán munkássága ebben is kiemelkedő, és már említett *Európai alkotmány- és parlamentarizmus-történet, 1945–2005* című könyve e tekintetben is egyfajta kézikönyvnek, sőt lexikonnak tekinthető.

A terminológiai kérdések mellett Szente Zoltán habilitációs előadásában kitért a forrástani problémákra is. Ma, az elektronikus kommunikáció, az „információs szupersztráda” korában szerencsére egyre több elsődleges forrás válik a kutatók számára elérhetővé az interneten keresztül (e tekintetben a magát informatikai világhatalomnak láttatni próbáló Magyarország nemhogy élen járna, hanem sajnos az utolsók között kullog, de legalább már sok más ország fontosnak tartja eredeti történelmi forrásai közkinccsé tételét: igen, szerzői jog, adatvédelem és más, a tudományt gúzsba kötő jogintézmények által rég nem védett levéltári anyagok beszkeneléséről és ingyenesen letölthetővé tételéről lenne szó – ami talán nem megoldhatatlan, bár kétségkívül fáradságos feladat), anélkül, hogy külföldi ösztöndíjra kellene évekig várniuk, netán saját, nem létező anyagi forrásaikból kellene bejárniuk a fél világot (ami néhány száz éve, a fogyasztói társadalom és az idegenforgalmi extraprofit korszakát megelőzően élt diákoknak vagy tudósoknak még csöppet sem okozott problémát). Ugyanakkor óhatatlan, hogy elérhető forrás vagy akár idő hiányában, netán kényelemből (vagy csak az elődök bölcsességében bízva) bizonyos, más által már feldolgozott anyagokat szekundér forrásokból ismerünk meg – ilyen esetben egy évtizedekkel ezelőtti, akár fordítói hibából vagy a szaknyelv eltérő fejlettségi szintjéből adódó jöhízemű tévedés is komoly nehézséget okozhat.

Az előadó végül a saját elméletalkotás problémakörével is foglalkozott – a parlamentarizmus-történet kiváló ismerőjeként és kutatójaként saját tapasztalatait is megosztva a hallgatósággal. Igen érdekes volt, amikor a magyar történelemről, alkotmánytörténetéről külföldi szerzők által írt tudományos munkákból vett idézetekkel, példákkal mutatott rá arra, hogy miképpen tudunk adott esetben mi is téves vagy elhamarkodott következtetéseket levonni idegen jogin-

tézményekből vagy politikatörténelmi eseményekből, ha nem vagyunk kellően elővigyázatosak (és járatosak az adott ország történelmében). Izgalmas feladat például a külföldi kutatóknak, történészeknek annak megértése, hogy miképpen lehet a polgári demokratikus Magyarország chartális alkotmányának évszáma a jogszabálygyűjteményekben 1949-es. Bár bevallom, erre a kérdésre magam sem tudom a választ (a jogtechnikusság mellett jogi szimbolizmus is létezik a világon, de legalábbis léteznie kellene).

A habilitációs előadás tehát – az első látásra „száraznak” tűnő témaválasztás ellenére, sőt azzal együtt is – rendkívül érdekesítő volt. Persze nyilván voltak a teremben olyanok is, akik nem foglalkoznak összehasonlító alkotmánytörténettel, jogtudománnyal, nem foglalkoznak idegen nyelvű források feltárásával, fordításával, hazai megismertetésével; ők minden bizonnyal elsősorban udvariasságból, a jelölt személye miatt ülték végig az előadást, és a számukra kevésbé lényeges módszertani kérdések elemzésekor még talán figyelmük is ellankadt kissé. No, ha voltak is ilyenek, ők is nyilván felkapták a fejüket, amikor az előadás végén egy profi tolmács anyanyelvi szintű angolsággal foglalta össze mondandójának lényegi elemeit. Igazán megdöbbentő pedig az lehetett számukra, amikor észlelték: ez a profi tolmács maga Szente Zoltán.

Hogyne – mondhatnánk –, Szente tanár úr így, alig túl „a negyedik ikszen”, már javában a tudósoknak ahhoz a fiatalabb generációjához tartozik, amelytől ma már elvárható a kizárólagosságra törekvő új világnyelv

ismerete. Ám még ehhez mérten is lenyűgöző volt azt látni és hallani, hogy van valaki Magyarországon, aki ilyen gördülékenyen és élvezetesen tud angolul előadni. Igen, az „információs szupersztráda” korához az is hozzátartozik, hogy ha egy új-zélandi politológushallgató hétvégén, valamelyik (remélhetőleg már kialudt) vulkán tövében ücsörögve épp a magyar parlamentarizmus történetéről szeretne előadást nézni, beírhatta PDA-jának böngészőjébe, hogy „www.youtube.com”, majd hogy „Zoltan Szente”, és abban a pillanatban az Egyetem tér 1–3. szám alatti épület VI. előadótermében találhatta magát (legfeljebb vakolat helyett némi megszilárdult láva hullik közben a fejére). Nem csak forrást kutatni, szacikket olvasgatni, hanem előadást látogatni se kelljen ma már kimozdulni jól megszokott, folyadékkristályos képernyőnk elől!

Ezért is fontos, hogy vannak ilyen előadóink, hiszen csak így maradhatunk talpon az angolszászok által meghatározott szabályok szerint zajló tudományos világversenyben. Mindezek után mivel is zárhatnánk sorainkat: természetesen a bizottság kiválóra értékelte az előadó munkáját, aki végül a parlamentarizmus-történelmi kurzushoz kapcsolódó nyilvános egyetemi előadásával teljesítette az utolsó, már mindenképp csak formális feladatot is. Az őt jól ismerő egyetemi hallgatóság mellett a kollégák is meggyőződhetnek róla, hogy Szente Zoltán tanár úr minden tekintetben megfelel a magas tudományos fokozat elvárásainak.

Képes György

A prágai Károly Egyetem Jogtörténelmi Intézete 2008. október 5–9. között rendezte meg azt a nemzetközi konferenciát, amellyel a szlovák, cseh, német, osztrák és magyar tudomány tisztelgett a Csehszlovák Köztársaság megalakulásának 9. évfordulója előtt. A nemzetközi konferencián, amelynek vendége Václav Hampl egyetemi tanár, a Károly Egyetem rektora volt, 45 előadás hangzott el. A konferencia hivatalos nyelve a cseh és a német volt. A hazai előadók többsége cseh, illetőleg szlovák nyelven, szinkrontolmácsolással tartotta előadásait, a német, osztrák és magyar vendégprofesszorok németül kommunikáltak.

A konferencia tudományos programja meglehetősen feszes volt. Az október 5-én, 16.00 órakor megnyitott konferencia szakmai ülései 6–7–8-án, 9.00–19.00 óra között zajlottak. A szervezők (a szervező bizottság elnöke Prof. Dr. Karel Maly, az intézet igazgatója) az előadásokat tematikus rendbe igazították, előbb az 1918–1919-es évek alkotmányos folyamatairól, majd az újonnan alakult államok pártrendszeréről, illetőleg ennek jogi hátteréről esett szó. Külön tematikus egységet képezett a különféle jogágak kialakításának problémája az új államokban, illetve az ezeket a jogágakat tanító tanszékek és intézetek önállósulásának története. Jan Kuklik, a Károly Egyetem jogi kara

Új köztársaságok – új problémák

*„Das Tschechoslowakische Recht, die Rechtswissenschaft in der Zwieschenkriegszeit (1918–1939) und ihre Rolle in Mitteleuropa”
– nemzetközi konferencia Prágában*

jogtörténelmi intézetének egyetemi tanára tartotta az egyik felvehető referátumot a csehszlovák jogászok részvételéről az 1918. évben létrehozott csehszlovák állam közjogi megalapozásában. Václav Pavliček a két világháború közötti időszak alkotmányjogi tudományosságáról értekezett, míg Jana Osterkamp (Collegium Carolinum München) a csehszlovák alkotmánybírárság 1920–1939 közötti tevékenységéről számolt be. Gerhald Lingelbach (Friedrich-Schiller-Universität,